

RECONFIGURAREA VALORILOR ȘI A EXPERIENȚELOR DE ÎNVĂȚARE – FUNDAMENT CULTURAL PENTRU O EDUCAȚIE SUSTENABILĂ

RECONFIGURATION OF VALUES AND LEARNING EXPERIENCES - CULTURAL BASE FOR SUSTAINABLE EDUCATION

Amalia Venera TODORUȚ¹

Abstract

IN THIS PAPER, WE PRESENTED ASPECTS OF THE ROLE OF EDUCATIONAL VALUES AND THE NEED TO RECONFIGURE THEM IN THE CONTEXT OF A SOCIETY WITH PROFOUND MUTATIONS AT ALL LEVELS. EDUCATION HAS TO FACE ALL OF THESE CHALLENGES OF THE WORLD TODAY AND TOMORROW THROUGH A NEW APPROACH, BASED ON A SOLID CULTURAL FOUNDATION. THE OBJECTIVE OF THE WORK WAS TO HIGHLIGHT THE NEED FOR "VALUE" WITH ITS CULTURAL, AESTHETIC, EMOTIONAL, ARTISTIC, MORAL VALUES. DURING THE COURSE OF THE WORK, WE EMPHASIZED THAT THE ASSIMILATION OF EDUCATIONAL VALUES PRESUPPOSES THE COOPERATION OF ALL THE ACTORS INVOLVED, THAT WE MUST APPROACH QUALITY IN TERMS OF LONG-TERM VALUES TOWARDS THE FUTURE. WE ALSO MADE A BRIEF INCURSION INTO THE EDUCATIONAL SPECTRUM IN OUR COUNTRY AND THE NEED TO RECONSIDER AND FOCUS THE HUMANISTIC APPROACH TO EDUCATION. WE HAVE ALSO DEVELOPED A MODEL OF INNOVATIVE EDUCATION BASED ON EDUCATIONAL VALUES. THE INVESTIGATIVE METHOD WAS THE DOCUMENTARY AND COMPARATIVE ANALYSIS OF THE ARTICLES AND STUDIES IN THE LITERATURE IN THE FIELD OF EDUCATION THAT ARE BASED ON VALUE AND GENERATE VALUE.

Keywords: *VALUES, EDUCATION, TRANSFORMATION, INNOVATION*

1. Introducere

„A învăța-spune Olivier Reboul (1992)”- presupune a te elibera de o ignoranță, de o incertitudine, de o stângăcie, de o incompetență, de o orbire; înseamnă a ajunge să faci mai bine, să înțelegi mai bine, să exiști mai bine. Or, când spui „mai bine” zici valoare.” Întreaga educație, după unii autori (Suchodolski, B., 1992) reprezintă o valoare prin ea însăși, deoarece „ea ajută la dezvoltarea conștiinței valorilor vieții și creează o formă de fericire umană”.

”Valoarea este un standard și un model de alegere, care ghidează persoana sau grupul spre satisfacție, împlinire și sens. O valoare este o cale de structurare și ordonare, de aranjare într-un anumit fel a stărilor emoționale, mentale și morale. Valorile educaționale construiesc principiile și criteriile care explică și dau coerență judecăților noastre critice de ordin estetic, moral, religios”, (Cucoș, 2014).

Modificările esențiale au intervenit în modul în care societatea în ansamblul ei a perceput **valoarea** pe care, școala în general, o produce pentru omenire și rolurile pe care aceste organizații încep să le aibă, în dezvoltarea sustenabilă a societății la nivel macro și micro.

Un efect colateral și pe termen lung al acestor modificări a fost că așteptările societății în ansamblu, dar și ale fiecărui membru al societății au devenit foarte mari față de ceea ce educația poate realmente oferi.

---

¹ Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Facultatea de Științe ale Educației, Drept și Administrație Publică

Conturarea unui câmp de valori educaționale și asimilarea acestora constituie o problemă de maximă complexitate, ce poate fi rezolvată prin cooperarea tuturor factorilor educației.

O tipologie aproximativă a valorilor educaționale, plecând de la o serie de cadre de referință, poate fi următoarea (Cucoș, 2014):

- Conținutul la care se referă sau pe care îl vehiculează (cognitive, artistice, etice, comportamentale);
- Componente educaționale purtătoare ale acestor valori (conținuturi, finalități, metodologie didactică, forme de instruire, modalități de evaluare, etc.);
- Actorii care le promovează cu prioritate (elevi: conștiinciozitate, perseverență, spirit critic, etc.; profesori: măiestrie didactică, profesionalism, autonomie, comportament democratic etc.; factori de decizie: competență profesională și administrativă, spirit democratic, mobilitate acțională, imparțialitate etc.; precum și alți actori: părinți, responsabili culturali, personal administrativ, etc.);
- Gradul lor de extensiune: individuale (demnitate, onestitate, curaj, inventivitate etc.), comunitare (civism, patriotism, toleranță, deschidere spre alții, etc.) și universale (respectul vieții, a drepturilor omului, libertate, aspirația spre progres și perfecțiune, etc.);
- Direcția de derivare sau de impunere a valorilor: de la societate către individ (cu scopul conservării valorilor) sau de la individ la societate (în condițiile în care unii actori propun noi valori, ce sfârșesc a fi captate și de alții);
- Funcționalitatea pe care o exercită: valori- scop (către care se tinde: cunoștințe, moralitate, cooperare, sinceritate, etc.) și valori – mijloc (care mediază încorporări suplimentare: deprinderi, autonomie intelectuală, capacitate de evaluare și autoevaluare, etc.);
- Validitatea temporală : fundamentale (valabile în toate perioadele istorice) și circumstanțiale (operaționale la un moment dat).

O educație sustenabilă, orientată spre viitor, presupune un fundament cultural care să integreze valori educaționale perene. „Multilateralitatea educației reclamă coexistența în interferență, la nivelul capitalului educațional, a valorilor care generic întemeiază cultura (valori ale științei, artei, moralei, religiei, politicii, dreptului) și care se obiectivizează în conduite apreciate ca civilizate”. (Gorun,A., Gorun,T. H., 2016)

2. Educația-pregătire pentru valori pe termen lung

Contextul social și cel global comportă numeroase modificări structurale și funcționale, iar educației îi revin sarcini inedite și dificile.

Problematica lumii contemporane, caracterizată prin universalitate, globalitate, complexitate și caracter prioritar demonstrează tot mai pregnant că soluțiile cele mai eficiente nu pot fi găsite prin demersuri și angajări secvențiale, parcelate, ci e nevoie de viziune holistică în studierea și decantarea celor mai eficiente mijloace de rezolvare a marilor probleme cu care se confruntă omenirea. Prin structură, obiective și conținut, educația trebuie să răspundă neconținut exigențelor cerute de evoluția realității naționale și internaționale. Semnificațiile și eficiența actului educativ sunt date de disponibilitățile educației de adaptare și autoreglare față de sfidările tot mai numeroase ale spațiului social.

Se constată în prezent o „pragmatizare” a educației și înscrierea ei pe extrema „utilitaristă”, ignorându-se pregătirea pentru valori pe termen lung.

O serie de considerații ne impun să regândim educația din perspectivă culturală, astfel (Cucoș, 2014):

- Dintotdeauna educația a vizat nu doar prezentul, cât mai ales perspectiva persoanei și a comunității. O educație pertinentă este anticipativă și se face nu numai pentru o lume dată, ci și pentru ceea ce va urma să se întâmple sub imperiul forței tehnologiilor moderne informaționale. Prin educație creăm viitorul și îl „forțăm” să se prefigureze în forma dorită;
- Educația trebuie să se așeze și să înceapă cu o pregătire multivalorică, generală și apoi poate fi orientată spre o zonă anume, prin achiziționarea unor competențe specifice. Profesionalizarea devine autentică atunci când se înalță pe un fundament cultural larg. Cine stăpânește bine instrumentele culturale are șanse mari de a se manifesta mai prolific și creativ în perimetrul unei specializări date.
- Educația este un act cultural care conduce la sporirea capacității capitalului spiritual al umanității. Omenirea durează nu numai prin civilizație, prin dimensiunile materiale ale culturii, ci și prin formațiunile ei spirituale, prin idei, prin năzuințe, credințe. A cultiva aceste valori în mod explicit, în primul rând prin școală, constituie o chestiune de continuitate și salvagardare spirituală. Mai degrabă rezistă în istorie ceea ce ține de spirit și simțire decât de ceea ce este legat de acțiunea obiectivată în bunuri materială.

În aceste condiții, educația ar trebui să pună accentul pe înnobilarea omului, pe formarea spiritului, pe acapararea unor instrumente culturale deschise care să-i predisună pe educați la noi explorări și valorizări ale unor aspecte ce nu sunt conturate în prezent. Din acest punct de vedere, ar fi nevoie de o nouă reconfigurare a valorilor și experiențelor de învățare oferite de școală. Un program de învățare ar trebui să cuprindă nu doar ceea ce are uzanță imediată, ci și anumite constante ce țin de instrumentarul de cunoaștere, de înțelegere sau de apreciere a lumii. Nu cunoștințe trebuie predate persoanei, ci metodologii de a ajunge la ele, de a le înțelege sensul și a le valorifica în contexte posibile.

„Formarea forței de muncă de mâine-spunea Bill Gates- cu liceul de astăzi este ca și cum ai încerca să-i înveți pe copii despre computerele de azi pe un calculator vechi de 50 de ani. Este un instrument greșit pentru lumea de azi”.

O educație autentică trebuie să se muleze pe un raport inteligent între valoarea perenă și valoarea circumstanțială, între constant și tranzitoriu, între proximitate și îndepărtat, între contingent și veșnicie.

3. Incursiune în spectrul educațional de azi

În baza analizei datelor din Monitorul Educației și Formării (Comisia Europeană, 2017), România pune în aplicare o programă de învățământ bazată pe competențe în învățământul școlar. Se observă așadar că valorile educației sunt trecute ușor pe un plan secund. Aspectele principale ce caracterizează educația și formarea în România, conform documentelor europene - Monitorul Educației și Formării (Comisia Europeană, 2017), se referă la următoarele:

- ✓ Ponderea elevilor cu o performanță scăzută în ceea ce privește competențele de bază rămâne una dintre cele mai mari din UE. Acest lucru este cauzat de factori educaționali și de provocări în materie de echitate. Accesul la educația de masă de calitate este o provocare în special pentru elevii din mediul rural și pentru romii.
- ✓ Finanțarea pentru educație este foarte scăzută. Riscul de părăsire timpurie a școlii rămâne ridicat, cu consecințe pentru piața forței de muncă și pentru creșterea economică. (cheltuielile publice pentru educație ca procent din PIB reprezentau în anul 2016, 3,1% din PIB, comparativ cu media europeană care este 5.0% din PIB);

- ✓ Relevanța pe piața muncii a studiilor superioare este în curs de îmbunătățire, dar ponderea absolvenților de studii superioare este cea mai scăzută din UE. (în pofida faptului că ponderea absolvenților de studii superioare (30-34 de ani) s-a dublat în ultimul deceniu — de la 12,4 % în 2006 la 25,6 % în 2016 — aceasta nu a crescut din 2015 și este cea mai scăzută din UE. Obiectivul de 26,7 % până în anul 2020 este realizabil, însă atingerea mediei UE (39,1 % în 2016) pe termen mediu reprezintă o provocare);
- ✓ Sunt în curs de desfășurare eforturi de a introduce educația și formarea profesională duală. Participarea adulților la procesul de învățare continuă rămâne scăzută, în pofida necesității de actualizare a competențelor. (Ponderea adulților la procesul de formare continuă este de 2,7% , față de 18,6% , cât este media europeană

Se constată caracterul parțial și unilateral al serviciilor educaționale, centrate cu precădere pe transmiterea de informații și mai apoi pe evaluarea acurateței și volumului informației reproduse, și trecerea pe planul secund a celorlalte dimensiuni educaționale necesare integrării sociale, profesionale, precum și succesului personal, neglijându-se astfel educația estetică, morală, civică, antreprenorială, pentru diversitate, fizică, pentru un stil de viață sănătos; competențele intelectuale de nivel înalt (cum ar fi rezolvarea creativă de probleme și gândirea critică); capacitatea de comunicare și de colaborare; latura aplicativă și cea atitudinală a competențelor dezvoltate.

De aceea trebuie avute în vedere aspecte (Iosifescu, Ș.,2015) privind:

- **dezvoltarea psihologică și emoțională**, (fericirea” / ”starea pozitivă de bine”, satisfacția privind propria viață; managementul de sine (gradul de autonomie, dependent de nivelul de vârstă, stăpânirea emoțiilor, perseverență, folosirea timpului); inițiativa (planificarea activității proprii, identificarea resurselor pentru realizarea obiectivelor personale, asumarea pozitivă a riscului, motivație); încredere (identitate de sine pozitivă și încredere în sine, inclusiv ca parte a unui întreg social și natural); optimism și rezistență (abordare pozitivă și adaptare constructivă la adversitate);
- **dezvoltarea și comportamentul social**, (dimensiunea morală (integritate, comportament etic); valori pro-sociale (grija față de celălalt, empatia); inteligența socială (comunicare, cooperare, abilități de rezolvare a conflictelor, încrederea); inteligența culturală (înțelegerea altor culturi și comunicarea transculturală); conștiința și comportamentele legate de protecția mediului; conștiința și comportamentele civice (motivația și grija în raport cu comunitatea, în funcție de vârstă, cunoaștere civică, imagine civică de sine și implicare conștientă),
- **participarea școlară și rezultatele învățării**, (autopercepția performanței școlare și a propriilor abilități și competențe, gândire critică, participarea la educație și prezența la școală „nivelul ”competențelor de viață” (luarea deciziilor, management financiar, activitatea în gospodărie), atitudine pozitivă față de învățare; angajarea în viața școlară, folosirea interactivă a tehnologiilor, creativitate, cunoștințele și comportamentul civic; cunoștințele și comportamente privind cariera).

4. Reconfigurarea educației

Schimbările astăzi în lume se caracterizează prin niveluri noi de complexitate, dar și de contradicții, care generează tensiuni privind capacitatea educației de a pregăti oameni și

comunități care să se poate adapta cu ușurință la toate aceste transformări. De aceea educația trebuie să găsească soluții pentru mutațiile atât de profunde, luând în considerare multiplele sisteme alternative de cunoaștere, precum și progresele în neuroștiințe și evoluțiile în tehnologiile digitale. De aceea regândirea educației nu a fost niciodată mai necesară și mai urgentă. Se conturează așadar mai multe direcții în procesul de reconfigurarea a educației:

➤ *Reafirmarea abordării umaniste a educației;*

Educația, singură nu poate rezolva toate provocările dezvoltării, dar o abordare umanistă și holistică poate și ar trebui să contribuie la realizarea unui nou model de dezvoltare. Într-un asemenea model, creșterea economică trebuie ghidată după principiile dezvoltării sustenabile, vizând grija pentru incluziune, justiție socială, solidaritate internațională, responsabilitate asumată, respect față de mediu, etc. În ceea ce privește educația și învățarea, aceasta trebuie să depășească utilitarismul restrâns pentru a putea integra multiplele dimensiuni ale existenței umane. Aceasta necesită o abordare deschisă și flexibilă a învățării pe tot parcursul vieții, care să ofere tuturor posibilitatea de a-și realiza potențialul lor pentru un viitor sustenabil și o viață demnă.

➤ *Politici locale și globale într-o lume complexă;*

Nivelele escaladate de complexitate economică și socială determină multiple provocări pentru elaborarea politicilor educaționale în lumea globalizată de astăzi. Intensificarea globalizării generează o serie de tendințe în economie care creează o deconectare tot mai mare între educație și schimbările de pe piața muncii. De aceea reconsiderarea relației dintre educație și dezvoltarea societății necesită noi modele de cunoaștere și transfer de competențe și abilități, cultivarea simțului responsabilității într-o lume tot mai interconectată și mai interdependentă.

➤ *Recontextualizarea educației și a cunoașterii ca bunuri comune globale;*

Aceasta implică transmiterea de cunoștințe, precum și dobândirea, validarea și utilizarea lor de către toți, ca parte a unui efort social colectiv. Noțiunea de bun public ne permite să depășim limitele și influența individualistă socio-economică.

➤ *Considerații pentru viitor;*

Privind în viitor ne punem o serie de întrebări:

- Cei patru piloni ai învățării: a cunoaște, a face, a fi și a trăi împreună sunt încă relevanți? Cum pot fi întăriți și reînnoiți?
- Cum poate o abordare umanistă a educației să fie realizată prin intermediul politicilor educaționale?
- Cum poate o pluralitate de viziuni asupra lumii să fie reconciliată printr-o abordare umanistă a educației?

Din perspectiva abordării umaniste se impune o nouă abordare a creativității și inovării în educație. Creativitatea și inovarea sunt din ce în ce mai importante pentru dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere, contribuind atât la prosperitatea economică, cât și la creșterea calității vieții, a bunăstării individuale și sociale.

Un model al unei educații inovative, bazate pe valori și orientată pe termen lung se structurează astfel (Johnson, L et al.,2014):

- Conținut și curiculă;
- Evaluarea;
- Practici de învățare și de predare;
- Leadership și valori;
- Organizare și rețele;
- Organizare și infrastructură;

Tabel nr.1 - Model al educației inovative

Componente	Caracteristici
Conținut și curricula	<ul style="list-style-type: none"> - Inteligență emoțională; - Inter și transdisciplinaritate; - Resurse educaționale multiple; - Activități creative inteligente
Evaluarea	<ul style="list-style-type: none"> - Modalități de evaluare multiple; - Evaluare formativă; - Recunoașterea învățării nonformale și informale
Practici de învățare	<ul style="list-style-type: none"> - Învățarea prin explorare; - Învățarea prin joc; - Autoreglarea învățării; - Învățarea personalizată; - Colaborarea
Practici de predare	<ul style="list-style-type: none"> - Valori, competențe, responsabilități; - Multiple stiluri de învățare; - Multiple moduri de învățare; - Învățare mai flexibilă, lăsând pe student să decidă;
Leadership și valori	<ul style="list-style-type: none"> - Inovare și cooperare; - Antreprenoriat social; - Incluziune socială; - Echitate;
Organizare rețele	<ul style="list-style-type: none"> - Crearea unei rețele cu lumea reală; - Crearea unei rețele sociale; - Organizarea de evenimente de învățare;
Organizare și infrastructură	<ul style="list-style-type: none"> - Servicii inovative; - Calitatea ; - Planificarea timpului în perspectivă inovativă;

Sursa: *adaptate (Johnson, L et al.,2014)*

Imersia în mediu informațional influențează în mod radical sistemul de valori, modul de învățare și înțelegere și de aceea profesorii trebuie să dezvolte abordări creative și să găsească noi metode, soluții, tehnici, practici pentru promovarea valorilor în demersul pentru o educație autentică și o dezvoltare sustenabilă a societății.

Concluzii

Lumea se schimbă. Educația trebuie de asemenea să se schimbe. Societățile de pretutindeni se află într-o profundă transformare, iar acest lucru impune noi forme de educație pentru a promova competențele și valorile de care societățile și economiile au nevoie azi și mâine.

Secolul XXI, secolul provocărilor se fundamentează pe o educație ce integrează valorile și principiile dezvoltării sustenabile într-o lume tot mai interconectă, mai mobilă și mai dinamică. Susținerea și dezvoltarea demnității, creșterea calității vieții, a bunăstării

elevului ar trebuie să fie repere fundamentale în perioada pe care o traversăm. De asemenea, valorile umaniste, precum respectul pentru viață, diversitate culturală și socială, justiție socială, sentimentul solidarității umane, responsabilitatea, încrederea ar trebui să fie fundația și în același timp scopul educației.

În condițiile în care societatea umană se confruntă cu o profundă criză de valori, în care se discută de schimbări sociale dramatice al căror sens este încă neclar și incert, învățământul este obligat să se autoevalueze, să-și schimbe radical valorile, prioritățile, și în consecință, rezultatele pentru a contribui semnificativ la rezolvarea crizei de valori și a ajuta societatea să depășească aspectele cele mai profunde, de tip moral și spiritual.

O abordare integrată și umanistă a educației este foarte oportună și relevantă în lumea azi, când sustenabilitatea a devenit o preocupare centrală a dezvoltării globale. Astfel dimensiunile dezvoltării sustenabile necesită o dezvoltare autentică a educației care abordează dimensiuni multiple de ordin social, spiritual, etic, cultural, civic, economic.

Repere bibliografice

1. Cucos, Constantin, (2014), *Pedagogie*- Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, București;
2. Gorun Adrian, Gorun Tiberiu Horațiu (2016), *Un scurt tratat despre educație (Teoria generală și sociologia educației. Elemente de memetică)*, Editura UNIVERSITARIA Craiova;
3. Iosifescu, Șerban., (2015), "Câteva cuvinte despre "bunăstarea elevului" (3): despre fericire", disponibil la http://deceeducatia.blogspot.ro/2014/10/cateva-cuvinte-despre-bunastarea_32.html, accesat mai 2017;
4. Johnson, L., Adams Becker, S., Estrada, V., Freeman, A. (2014) The NMC Horizon Report: 2014 Higher Education Edition <https://cdc.qc.ca/pdf/2014-Horizon-Report-creative-commons-copy.pdf>
5. Reboul, Olivier, (1992), *Les Valeurs de l'education*, PUF, Paris;
6. Souchodolski, Bogdan, (1992), *Filosofia și marile curente filosofice*, Editura Didactică și Pedagogică, București
7. XXX- Comisia Europeană (2017)- *Monitorul educației și formării- România*, disponibil, (http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/et-monitor_ro)
8. Xxx- UNESCO Publishing,(2015) *Rethinking Education • Towards a global common good?*, disponibil <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232555e.pdf>